FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

อีสานสวีท : ผลงานสร้างสรรค์จากทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานสำหรับวงซิมโฟนิก

Isan Suite : The creation of songs based on Isan folk melodies for the Symphonic band

[1]อัครวัตร เชื่อมกลาง, [2]ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์
[3]นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตดุริยางคศาสตร์, [4]ผู้ช่วยศาสตราจารย์
สาขาดุริยางค์ศาสตร์ คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
E-mail : Akr.a@hotmail.com, Musicsak@hotmail.com
Tel. 065-5156440, 080-9000463
[1]Akarawat Chaumklang, [2]Sakchai Hirunrux
[3]Student of The Doctor of Philosophy program in Music program, [4]Associate Professor
Program in Music, Faculty of Music, Bakokthonburi University
E-mail : Akr.a@hotmail.com, Musicsak@hotmail.com
Tel. 065-5156440, 080-9000463

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง การเรียบเรียงบทเพลงพื้นบ้านอีสานพร้อมคู่มือสำหรับการสอนวงซิมโฟนิกระดับพื้นฐานและระดับกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียบเรียงเสียงประสานเพลงพื้นบ้านอีสานสำหรับวงซิมโฟนิก ใช้บรรเลงหรือรับฟังให้เกิดสุนทรียะ บูรณาการเป็นคู่มือการสอนรวมวงซิมโฟนิกต่อไป โดยการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ วิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และเรียบเรียงบทเพลงตามหลักการของดนตรีตะวันตก นำเสนอเป็นบทวิเคราะห์และอรรถาธิบาย มีผลการศึกษาดังนี้

1. คัดเลือกบทเพลงที่นำมาเรียบเรียง จากการศึกษาประวัติความเป็นมา ความน่าสนใจ ช่วงเสียงความไพเราะ เป็นเพลงนิยมใช้ในการแสดง มีทำนองที่คุ้นหู มีทำนองที่ไม่ยาวนัก มีทำนองเป็นที่จดจำได้ง่าย และเป็นที่นิยมใช้ประกอบการแสดงฟ้อนรำ จำนวน 4 บทเพลง ได้แก่ เซิ้งบั้งไฟ แม่ฮ้างกล่อมลูก เต้ย และลำเพลิน

2. การเรียบเรียงเสียงประสานบทเพลง “อีสานสวีท” ใช้สังคีตลักษณ์แบบโมเดิร์นสวีท คือเพลงชุดที่รวม 4 บทเพลงอีสานเข้าด้วยกัน โดยใช้องค์ประกอบดนตรีที่ได้ศึกษาจากลักษณะดนตรีอีสาน คือ จังหวะ ชีพจรจังหวะ บันไดเสียง ทำนอง ทำนองช่วงเชื่อม เสียงค้าง สำเนียง และนำทำนองที่คุ้นหูของเพลงอีสานมาประยุกต์สอดประสานทำนอง บทเพลงมีความยาว 5.25 นาที

คำสำคัญ : อีสานสวีท, ผลงานสร้างสรรค์, เพลงพื้นบ้านอีสาน, วงซิมโฟนิก

Abstract

The current study is a part of a doctoral dissertation entitled “Arranging Isan’s Music Repertoire and Training Kit for Symphonic Band, Basic and Intermediate levels” The purpose of the study is to arrange songs based on Isan folk songs melodies for the symphonic bands used in listening for pleasure and integrating with symphonic band instruction. The data were collected by qualitative analysis of documents and interview. The songs were arranged based on the principles of western music

FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

composition. The data were presented in the exposition. The results of the study were as follows.

1. The criteria used in song selection were background information, interestedness, range, pleasure, popularity in traditional performances, the catchiness of rhythm, conciseness of rhythm, catchiness of songs, and popularity in traditional dances. All in all, 4 songs including “Serng Bung Fia”, “Mae Hang Kloom Look”, “Toei”, and Lum Pern” were selected in the study.

2. Modern suite form was selected as the main principle of the arrangement of “Isan Suite”. The song was composed using a combination of the four selected songs. Characteristics of Isan music including rhythm, pulse, scale, melody, transitional theme, drone harmony, and articulation were taken into consideration in the processes of the composition. The song contains a catchy characteristic of Isan music. The song lasts 5.25 minutes.

Keyword : Isan suite, Creation, Isan folk song, Symphonic band

บทนำ

ดนตรีเป็นศาสตร์แห่งศิลปะที่จรรโลงโลกให้มีสีสัน เติมเต็มความสมบูรณ์ในชีวิตให้มนุษยชาติด้วยสุนทรียะผ่านทางโสตประสาท จากการรังสรรค์ดนตรีโดยแนวคิด อารมณ์ ความรู้สึก สุนทรียะ จินตนาการ ประสบการณ์ และความสามารถของผู้ประพันธ์ สร้างสรรค์เป็นผลงานเพลง

เพื่อถ่ายทอดไปยังผู้ฟัง โดยผ่านการบรรเลงของนักดนตรีที่จะตีความบทเพลงของผู้ประพันธ์ และสื่อความหมายถ่ายทอดอารมณ์ของบทเพลง ด้วยการแสดงออกทางดนตรีและรูปลักษณ์ ให้ผู้ฟังได้รับอรรถรส อารมณ์ความรู้สึก รวมถึงจินตนาการ ก่อเกิดเป็นสุนทรียะทั้งจากการรับชมและรับฟัง

สังคมในยุคปัจจุบันมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ศิลปะ รวมถึงดนตรี ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศไทยอยู่แล้ว และในส่วนที่ได้รับมาจากวัฒนธรรมอื่นเกิดจากความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผ่านทางการอพยพย้ายถิ่นฐาน การค้าขาย ความสัมพันธ์ทางการทูต ความสัมพันธ์ทางการทหาร ซึ่งแต่ละเชื้อชาติก็มีอารยธรรมที่แตกต่างกันไปตามภูมิภาค ภูมิของประเทศ ภูมิอากาศ จึงทำให้มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ศาสนา ศิลปะและดนตรี ในแต่ละถิ่นฐานก็มีดนตรีที่แตกต่างกันออกไป มีเอกลักษณ์เป็นของพื้นถิ่น ในประเทศไทยเรียกว่าดนตรีแบบนี้ว่า ดนตรีพื้นเมือง หรือดนตรีพื้นบ้าน

มนตรี ตราโมท (2540) ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นเมืองหรือดนตรีพื้นบ้านว่า หมายถึงเพลงของชาวบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นจะมีการร้องเล่นที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ เพลงพื้นเมืองหมายถึงเพลงที่ชาวบ้านร้องเล่นกันมานานโดยเฉพาะในยุคสังคมแบบเกษตรกรรม มีการถ่ายทอดด้วยปากหรือสังเกตจำเอาเอง มักไม่ทราบชื่อผู้คิดท่วงทำนองของแต่ละเพลง การร้องมีทั้งการร้องแบบคนเดียวหรือร้องเป็นกลุ่ม (อเนก นาวิกมูล, ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์, 2550) กล่าวคือเพลงพื้นบ้านคือเพลงที่เกิดขึ้นจากคนในพื้นถิ่น ร้อง เล่น และทำกิจกรรมจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม รวมถึงความเชื่อในพื้นถิ่น เพื่อเติมเต็มให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ เป็นสิ่งที่กระทำสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน

FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

ยุคปัจจุบันดนตรีลูกผสมได้เกิดขึ้นมากมาย อิทธิพลดนตรีจากอารยธรรมอื่น ๆ ได้หลั่งไหลเข้ามานับไม่ถ้วน ก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนของแนวดนตรีที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในอารยธรรมของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นดนตรีแจ๊ส คลาสสิก ร็อค ดนตรีพื้นบ้าน ป็อบปูล่า และนิวเอจ (ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร, 2552)

วีรชาติ เปรมานนท์ (2537) ให้ความหมายของดนตรีร่วมสมัยว่าเป็นดนตรีที่ใช้ทำนอง ลีลา สำเนียง สีสัน และความรู้สึกแบบใดแบบหนึ่งหรือผสมผสานไม่จำกัดประเภทของดนตรีที่ใช้ คีตลักษณ์ ทฤษฎีหลักการ และวิธีการประพันธ์

วิบูลย์ ตระกูลฮุ้น (2558) ได้กล่าวถึงการพัฒนาดนตรีโดยรวมเอาองค์ประกอบดนตรีพื้นบ้านของ “บาร์ตอก” ว่าโครงสร้างดนตรีที่เป็นแบบแผนดั้งเดิมและเสียงของดนตรีศตวรรษที่ 20 มาไว้ด้วยกันเป็นดนตรีมีลักษณะเฉพาะตัว เขาเชื่อว่าดนตรีพื้นบ้านช่วยให้ดนตรีมีอิสระจากระบบเสียงเมเจอร์และไมเนอร์ โดยทำนองเพลงพื้นบ้านมีลักษณะใกล้เคียงกับโมดเพลงโบสถ์หรือโมดของกรีกโบราณและเป็นโมดที่ใช้กันดั้งเดิม เช่น โมดเพนทาทอนิก ทำนองพื้นบ้านมีอิสระมากด้านโครงสร้างจังหวะและการเปลี่ยนอัตราจังหวะบาร์ตอกเรียบเรียงดนตรีพื้นบ้านโรมาเนียและฮังการีใหม่โดยใช้แนวประกอบซึ่งมีเสียงกระด้าง

ในประเทศไทยมีผลงานเพลงที่มีทำนองอันเป็นเอกลักษณ์ ทั้งเพลงที่ใช้สอนเด็กในวัยเยาว์ เช่นเพลงช้าง เพลงมดแดง หรือแม้กระทั่งเพลงลอยกระทง ซึ่งถือเป็นเพลงประจำชาติ ที่คนไทยทุกคนได้ยินได้ฟังกันมาตั้งแต่วัยเยาว์ อีกทั้งเพลงพื้นบ้านที่เป็นเพลงประจำถิ่นที่กระจายอยู่ในทุกภาคของประเทศไทย เป็นเพลงที่มีความสำคัญอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน หากจะมีการนำ

ทำนองเหล่านั้น มาประยุกต์สร้างสรรค์เป็นเพลงสำหรับวงซิมโฟนิกได้บรรเลง นักดนตรีอาจทำความเข้าใจได้ง่าย เพราะเป็นเพลงที่เคยได้ฟังอยู่เป็นประจำ แต่วงซิมโฟนิกในประเทศไทย นิยมบรรเลงเพลงจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ เพราะเข้าใจว่าเป็นเพลงที่ชาวต่างชาติฟังแล้วเข้าใจ ดังจะเห็นได้จากวงซิมโฟนิกที่ไปประกวดแข่งขัน และได้รับรางวัลสร้างชื่อเสียงให้ประเทศไทยอย่างมากมาย จนเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ แต่เพลงที่ใช้บรรเลงเกือบทั้งหมดเป็นเพลงของต่างชาติ (วีระชาติ เปรมมานนท์, 2561) ประเด็นดังกล่าวนั้น อาจเป็นเพราะเพลงที่ถูกประพันธ์ หรือถูกเรียบเรียงให้เป็นเพลงไทยหรือเพลงพื้นบ้านมีน้อยมาก จึงทำให้ผู้ควบคุมวงเลือกที่จะใช้บทเพลงของชาวต่างชาติ เพลงเหล่านั้นล้วนเป็นเพลงที่มีลิขสิทธิ์และต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ทำให้เพลงที่ใช้บรรเลงมีราคาสูง หรือบางวงอาจจ้างให้ผู้เรียบเรียงทำเพลงให้ใช้ในการบรรเลง โดยที่ทำนองเพลงส่วนใหญ่จะเป็นทำนองเพลงของต่างชาติ และค่าจ้างทำเพลงนั้นก็ยังมีราคาสูง นั่นอาจเป็นเพราะว่าประเทศไทยเน้นผลิตแต่นักดนตรีที่มีคุณภาพ แต่ผู้ประพันธ์เพลงหรือผู้เรียบเรียงเพลงยังมีจำนวนน้อยอยู่ การผลิตเพลงสำหรับวงซิมโฟนิกของคนไทยนั้น จึงมีค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนวงที่บรรเลง บทเพลงที่มาจากทำนองเพลงพื้นบ้านของภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ไม่เป็นที่นิยมของผู้ประพันธ์ในการสร้างผลงานให้ได้ฟังกัน อาจเป็นเพราะแนวคิดที่มีมุมมองต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อจำกัดของโครงสร้างหรือองค์ประกอบของบทเพลงพื้นบ้านหรือประเด็นที่ผู้ฟังในท้องถิ่นไม่ให้ความสนใจในวงซิมโฟนิก

การที่จะสร้างผู้ฟังบทเพลงที่เรียบเรียงสำหรับวงซิมโฟนิกในเบื้องต้น การสอดแทรกบทเพลงที่ผู้ฟังมีประสบการณ์จากการได้ยินได้ฟังในชีวิตประจำวัน โดยการใช้ทำนองพื้นบ้าน อันเป็นทำนองท้องถิ่นของผู้ฟังคุ้นเคย

FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

แล้วค่อย ๆ อธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ให้ผู้ฟังค่อย ๆ รับรู้ ซึ่งอาจจะเพิ่มในเรื่องความเป็นมาความสำคัญของพื้นถิ่นของผู้ฟัง เพิ่มเรื่องราวทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ก่อให้เกิดความหวงแหนในวัฒนธรรมของตน เป็นการอนุรักษ์ทำนองเพลงองค์ประกอบและเทคนิคการบรรเลงเพลงพื้นบ้าน รวมถึงเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นให้นานาอารยประเทศได้รับชมและรับฟัง จากบทเพลงที่ผ่านการบรรเลงจากวงซิมโฟนิก ที่ถือได้ว่าเป็นวงดนตรีเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสร้างสรรค์บทเพลง **อีสานสวีท : ผลงานสร้างสรรค์จากทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานสำหรับวงซิมโฟนิก** เพื่อสร้างสรรค์และเรียบเรียงเสียงประสานเพลงพื้นบ้านอีสานสำหรับวงซิมโฟนิก เป็นการเผยแพร่ สืบสานเพลงพื้นบ้านอีสานในรูปแบบที่ผู้คนต่างวัฒนธรรมเข้าใจ และเป็นการอนุรักษ์ทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานในรูปแบบดนตรีคลาสสิก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบและเรียบเรียงเสียงประสานเพลงพื้นบ้านอีสานสำหรับวงซิมโฟนิก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยแบ่งการวิจัยเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลและคัดเลือกทำนองเพลงพื้นบ้านอีสาน ระยะที่ 2 เรียบเรียงบทเพลงจากผลการศึกษาข้อมูลเพลงพื้นบ้านอีสาน มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาบทเพลงพื้นบ้านอีสาน

1.1 ศึกษาบทเพลงพื้นบ้านพื้นอีสานจากการฟัง การค้นคว้าข้อมูลของเพลงพื้นบ้านแต่ละพื้นที่ของภาคอีสานและสัมภาษณ์ (อย่างไม่เป็นทางการ) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านอีสาน

1.2 การคัดเลือกบทเพลงเพื่อนำมาเรียบเรียง

1.3 การศึกษาโครงสร้างเพลงพื้นบ้านอีสาน

1.4 การวิเคราะห์ลักษณะเพลงพื้นบ้านอีสาน

2. การเรียบเรียงเสียงประสาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและวิธีการเรียบเรียงเสียงประสานดังต่อไปนี้

2.1 รายละเอียดของเครื่องดนตรีแต่ละประเภท (Music instrumental)

2.2 ช่วงเสียง (Range) และลักษณะเสียง (Tone) ของเครื่องดนตรี

2.3 การบันทึกโน้ต และการทดเสียงเครื่องดนตรี (Music notation)

2.4 การเขียนโน้ตเพลง (Scoring)

2.5 การเรียบเรียงเสียงประสาน (Arranging)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้อุปกรณ์ในการเก็บบันทึกข้อมูล การเรียบเรียงเสียงประสาน และการสังเคราะห์เสียงดังนี้

FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

3.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

3.2 เครื่องบันทึกเสียง

3.3 โปรแกรมบันทึกโน้ตเพลง Sibelius

3.4 โปรแกรมสังเคราะห์เสียง Note performer

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านอีสานในการนำมาสร้างสรรค์ผลงาน

4.2 การวิเคราะห์และอรรถาธิบาย การเรียบเรียงบทเพลง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านอีสาน

บทเพลงพื้นบ้านที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คัดเลือกบทเพลงเพื่อนำมาเรียบเรียงจากการศึกษาประวัติความเป็นมา, ความน่าสนใจของบทเพลง, ช่วงเสียงความไพเราะ, ความยาก-ง่ายของบทเพลง, เป็นบทเพลงที่นิยมใช้ในแสดง, เป็นเพลงที่มีทำนองที่คุ้นหูของชาวอีสาน, เป็นเพลงที่มีทำนองที่ไม่ยาวนัก, เป็นเพลงที่มีทำนองเป็นที่จดจำได้ง่าย และเป็นเพลงที่นิยมใช้ในการประกอบการแสดงฟ้อนรำของชาวอีสาน โดยมีลายละเอียดดังนี้

ลำเพลิน มีจังหวะที่เร้าใจชวนให้สนุกสนาน ก่อนการลำเรื่องในช่วงหัวค่ำจะมีการนำเอารูปแบบของวงดนตรีลูกทุ่งมาใช้เรียกคนดู เพลงลูกทุ่งที่กำลังเป็นที่นิยมในขณะนั้น มีหางเครื่องเต้นประกอบ นำเอาเครื่องดนตรี

สมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เช่น กีตาร์ คีย์บอร์ด แซ็กโซโฟน ทรัมเปต และกลองชุด

แม่ฮ้างกล่อมลูก เป็นลายแคนหมอแคนพื้นบ้านในอดีตได้พัฒนามาจากเพลงกล่อมเด็กของคนอีสานในสมัยก่อน คนอีสานสมัยก่อนเวลาให้ลูกนอนเปลจะเรียกว่า “นอนอู่” ซึ่งเป็นสำเนียงภาษาอีสาน ขณะที่กล่อมลูกนอน บรรเลงเป็นลายแคนได้ทั้งลายน้อยและลายใหญ่

ลายเต้ย เป็นลายแคนที่ใช้ประกอบการลำ ที่เรียกว่า “ลำเต้ย” ซึ่งเป็นการลำที่แทรกอยู่ในช่วงของการที่เรียกว่า “ลำล่อง” กล่าวคือในขณะที่หมอลำกำลังลำล่องตามทำนองลำไปเรื่อย ๆ จะมีการเต้ยสลับกลอนลำไปเป็นช่วง ๆ การเต้ยที่นิยมคือ เต้ย 3 จังหวะ ประกอบด้วย เต้ยธรรมดา เต้ยโขง และเต้ยพม่า

เซิ้ง คือ ทำนองเพลงชนิดหนึ่ง เรียก ลำเซิ้ง เซิ้งทั่วไปมี 3 แบบ คือ เซิ้งบั้งไฟ เซิ้งเต้านางแมว และเซิ้งเต้านางด้ง การเซิ้งจะมีผู้ร้องนำและจะมีผู้ร้องรับเป็นกลุ่ม

เพลงพื้นบ้านอีสานส่วนใหญ่ จะมีโครงสร้าง 3 ท่อน คือ

1) ท่อนเกริ่น เปรียบได้กับท่อนเปิด (Opening) ของดนตรีตะวันตก

2) ท่อนทำนองหลักและแปรทำนอง (Theme and variation)

3) ท่อนโอ่ เปรียบได้กับท่อนจบของบทเพลง (Finale)

ลักษณะขององค์ประกอบของบทเพลงพื้นบ้านอีสาน

เพลงพื้นบ้านอีสาน มีลักษณะเฉพาะขององค์ประกอบดนตรีที่สำคัญดังต่อไปนี้

FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

จังหวะ (Rhythm) จังหวะที่นิยมใช้ในดนตรีพื้นบ้านของชาวอีสาน เป็นจังหวะแบบอัตราจังหวะ 2 (Duple time) หรืออัตราจังหวะ ชีพจรจังหวะ (Pulse) ในจังหวะของดนตรีพื้นบ้านอีสาน เป็นจังหวะที่มีเอกลักษณ์ การเน้นจังหวะจะเน้นที่จังหวะที่ 2 หรือจังหวะหลัง ทำให้มีลักษณะการโยนจังหวะคล้ายจังหวะ ซวิง (Swing) บันไดเสียง (Scale) ดนตรีพื้นบ้านอีสาน ใช้บันไดเสียงเพนตาโทนิกไมเนอร์ (Pentatonic minor) กุญแจประจำหลัก (Key Signature) ที่นิยมใช้คือ A ไมเนอร์, G ไมเนอร์ และ D ไมเนอร์ ทำนอง (Melody) การดำเนินทำนองของเพลงพื้นบ้านอีสาน นิยมดำเนินแบบข้ามขั้น (Disjunct) และมีการพัฒนาทำนองโดยการแปรทำนองหรือทางแปร (Variation) ทำนองช่วงเชื่อม (Transitional theme) เป็นทำนองที่เปรียบเสมือนลูกส่งไปยังท่อนต่อไป ส่งให้ลงจบ หรือส่งให้เข้าสู่การไหลลายลำ ของเครื่องดนตรีต่าง ๆ เสียงประสานค้าง (Drone harmonic) เสียงค้างหรือเสียงประสานยืน เป็นลักษณะเฉพาะของการบรรเลงของแคนคล้ายคลึงกับปี่สก็อต (Pipe Bag) ที่มีเสียงเสียงประสานยืน ไปพร้อมกับการบรรเลงทำนอง การออกสำเนียง (Articulation) การบรรเลงดนตรีของชาวอีสาน ลักษณะการออกเสียงสำเนียงคล้ายกับการขับร้องของชาวอีสาน

2. การเรียบเรียงบทเพลงและอรรถาธิบาย

การเรียบเรียงเสียงประสาน เป็นการนำแนวทำนองตั้งแต่สองแนวทำนองขึ้นไปมาประสานกัน โดยมีรูปแบบ ระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน คือ มีหลักการเขียนแนวทำนอง การสร้างรูปแบบจังหวะจากโมทีฟ เป็นประโยคเพลง การเคลื่อนที่ของทำนอง การพัฒนาทำนอง การสร้างคอร์ด แนวการดำเนินคอร์ด จุดพักและจบเพลง การวางเครื่องดนตรี การใช้ช่วงเชื่อมเพลง การวางพื้นผิวบทเพลง เป็นต้น การคงทำนองไว้โดยเปลี่ยนแปลงทำนองให้น้อยที่สุด โดยใช้หลักการเรียบเรียงเสียงประสานดังต่อไปนี้

การศึกษารายละเอียดของเครื่องดนตรีแต่ละประเภท ได้แก่ เครื่องลมไม้ เครื่องลมทองเหลือง และเครื่องประกอบจังหวะ (Samuel Adler, 2002) การเรียบเรียงบทเพลง ต้องคำนึงถึงหลักการกำเนิดเสียงของเครื่องดนตรีแต่ละประเภทและการจำแนกกลุ่มเครื่องดนตรี

การศึกษาช่วงเสียง (Range) และลักษณะเสียง (Tone) ของเครื่องดนตรี ต้องมีความเหมาะสมในการปฏิบัติ รวมไปถึงเทคนิคเฉพาะของแต่ละเครื่องมือ (Dave Black and Tom Gerou, 1998)

การบันทึกโน้ตเครื่องดนตรีที่สำคัญแต่ละชนิด เครื่องหมาย สัญลักษณ์ทางดนตรี รวมไปถึงการทดเสียงเครื่องดนตรี (Samuel Adler, 2002)

การเขียนโน้ตเพลง David Brinkman (2009) ได้สรุปถึงหลักสำคัญที่ผู้เรียบเรียงเพลงพึงมี และหลักการเขียนโน้ตเพลงตามหลักการของดนตรีตะวันตก

Dick Lowell and Ken Pulling (2003) ได้กล่าวถึงหลักการประสานเสียงและการเรียบเรียงเสียงดนตรี โดยที่ผู้เรียบเรียงต้องคำนึงถึงทำนอง, กลุ่มเสียง, โน้ตนอกคอร์ดและการเลือกใช้บันไดเสียง เป็นสำคัญ

การเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงซิมโฟนิก ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีดังต่อไปนี้

เครื่องลมไม้ ปิกโคโล่, ฟลูต, คลาริเน็ต 3 แนว, อัลโตแซกโซโฟน 2 แนว, เทเนอร์แซกโซโฟน และบาริโทนแซ็กโซโฟน

เครื่องลมทองเหลือง ทรัมเป็ต 3 แนว, ฮอร์น 2 แนว, ทรอมโบน 2 แนว, ยูโฟเนียม และทูบา

FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

เครื่องกระทบ ทิมปานี, กลองสแนร์, ฉาบ, กลองคอนเสิร์ต, ไซโลโฟน, มาริมบา และไวบราโฟน

เพลงอีสานสวีท เรียบเรียงโดยใช้โครงสร้างบทเพลงในรูปแบบ สวีท (Suite) คือเป็นเพลงชุดที่รวบรวมเอาเพลงพื้นบ้านอีสาน 4 บทเพลงเข้าด้วยกัน และมีการใช้แนวคิดโครงสร้างของเพลงอีสานที่ประกอบไปด้วย ท่อนเกริ่น ท่อนลายเพลง และท่อนโอ่ โดยนำเสนอเป็นท่อนเพลงดังต่อไปนี้

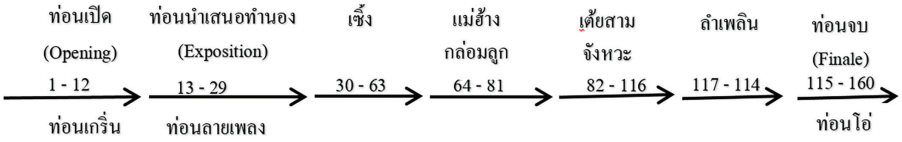

ภาพที่ 1 ท่อนเพลงอีสานสวีท

การเรียบเรียงเสียงประสานใช้หลักการเรียบเรียงตามวิธีการแบบตะวันตก โดยมีการใช้เทคนิคจากลักษณะเพลงพื้นบ้านอีสานในการเรียบเรียง นำเสนอเป็นบทอรรถาธิบายดังต่อไปนี้

ท่อนเปิด (Opening) ใช้แนวคิดตามท่อน “เกริ่น” ของเพลงอีสาน โดยใช้ฟลูตเป็นทำนองแทนเสียงของโหวต และใช้การไล่บันไดเสียงเพนตาโทนิกในเครื่องดนตรีต่าง ๆ สลับกันไปมา จนไปจบลงด้วยเสียงเดียวกันทั้งหมดทุกเครื่องมือ เปรียบได้กับการลงศูนย์ของการบรรเลงดนตรีอีสาน

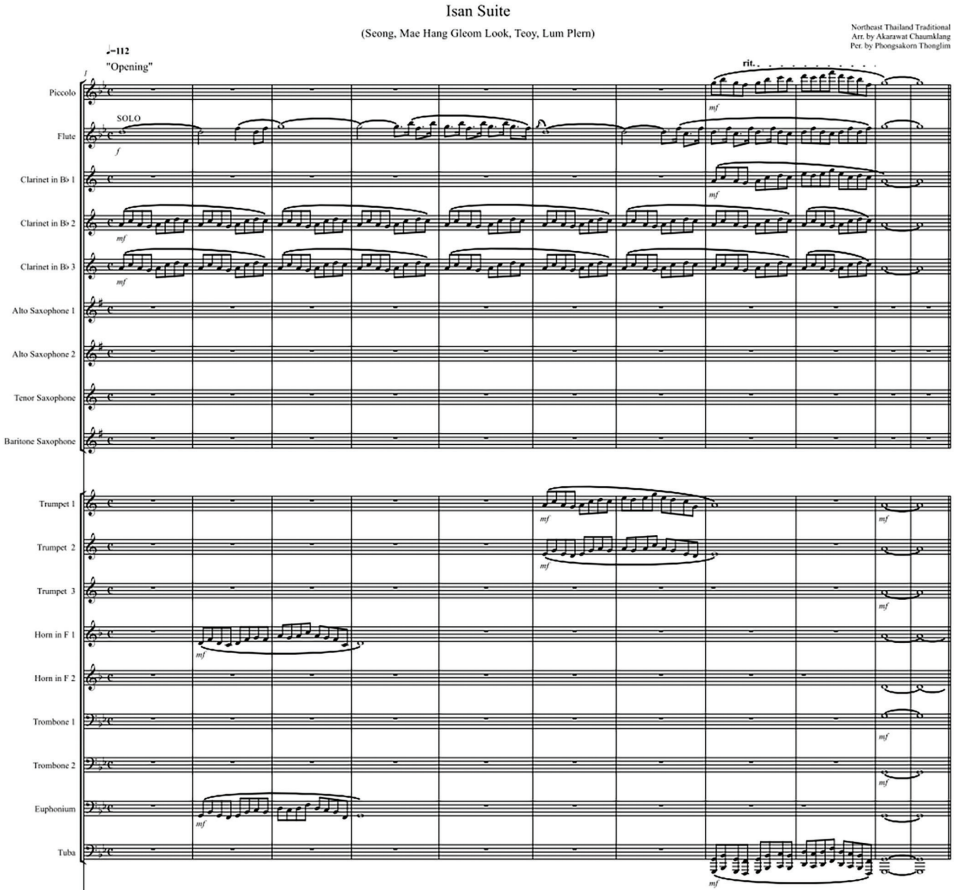

ภาพที่ 2 ท่อนเปิด (Opening)

ท่อนนำเสนอทำนอง (Exposition) เป็นท่อนที่นำเสนอทำนองเพลงพื้นบ้านอีสาน โดยใช้เทคนิคในการพัฒนาทำนอง เช่น การย่นย่อทำนอง การเลียนทำนอง การซ้ำทำนอง การขยายทำนอง เป็นต้น แต่มีการเสนอทำนองหลักซ่อนอยู่ เช่น ทำนองหลักเพลงเซิ้งอยู่ในลายเทเนอร์แซกโซโฟนในห้องที่ 21 ทำนองหลักเพลงเต้ยอยู่ในลายทรัมเป็ต 3 ในห้อง 24 เป็นต้น

FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

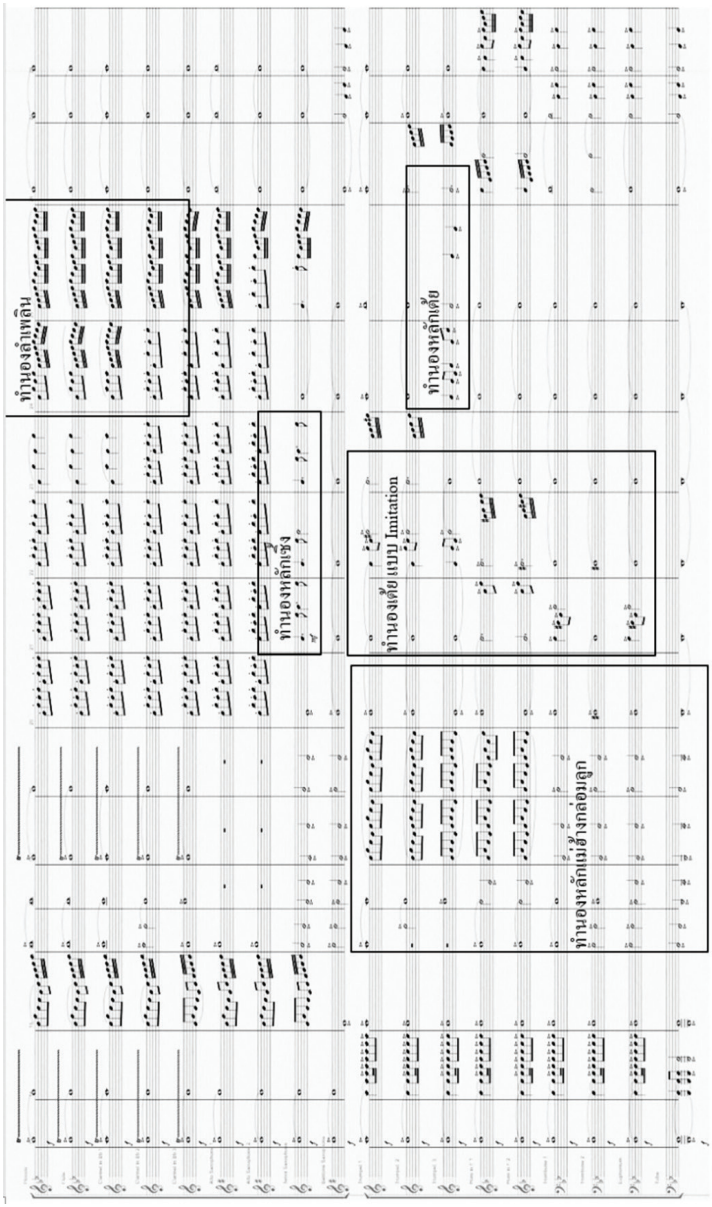

ภาพที่ 3 ท่อนนำเสนอทำนอง (Exposition)

การเรียบเรียงเพลงในแต่ละท่อนเป็นไปใน 2 รูปแบบ คือใช้เทคนิคในการพัฒนาทำนอง ทำให้ทำนองมีความแตกต่างออกไปแต่ยังฟังแล้วรู้ว่าเป็นเพลง โดยใช้ในท่อนเพลงเซิ้งและท่อนลำเพลิน และการคงทำนองเดิมไว้ในท่อนเพลงแม่ฮ่างกล่อมลูก ในแต่ละท่อนเพลงจะมีการใช้ทำนองช่วงเชื่อม (Transitional theme) ในการเปลี่ยนท่อนเพลง ซึ่งเป็นทำนองที่คุ้นหูและถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน
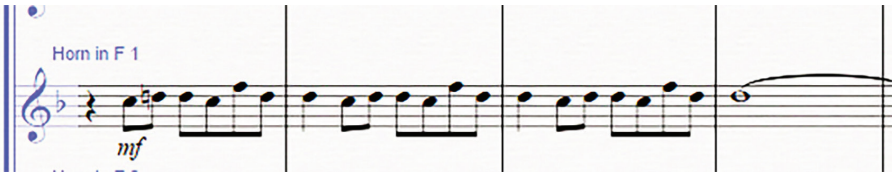
ภาพที่ 4 ทำนองช่วงเชื่อมแบบที่ 1
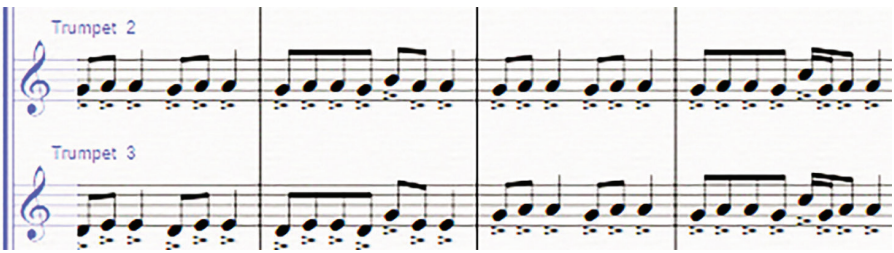
ภาพที่ 5 ทำนองช่วงเชื่อมแบบที่ 2
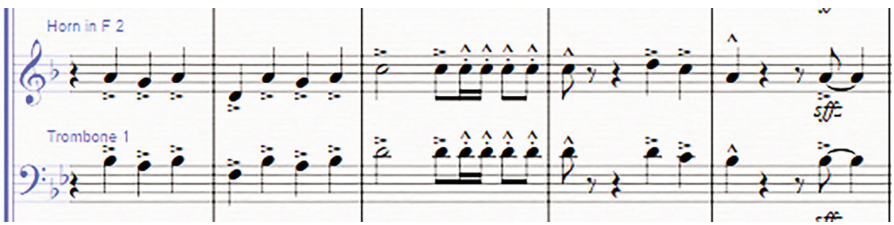
ภาพที่ 6 ทำนองช่วงเชื่อมแบบที่ 3

FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

เสียงประสานค้าง (Drone harmony) ถือเป็นเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านอีสาน ในท่อนทำนองแม่ฮ้างกล่อมลูกมีการใช้เทคนิคนี้ โดยเป็นช่วงที่ยูโฟเนียมแสดงเดี่ยว จะมีเสียงของกลุ่มคลาริเนทและอัลโต้แซกโซโฟนบรรเลงคลอเป็นเสียงประสานค้าง รวมถึงการบรรเลงเสียงต่ำค้างของแนวทูบา
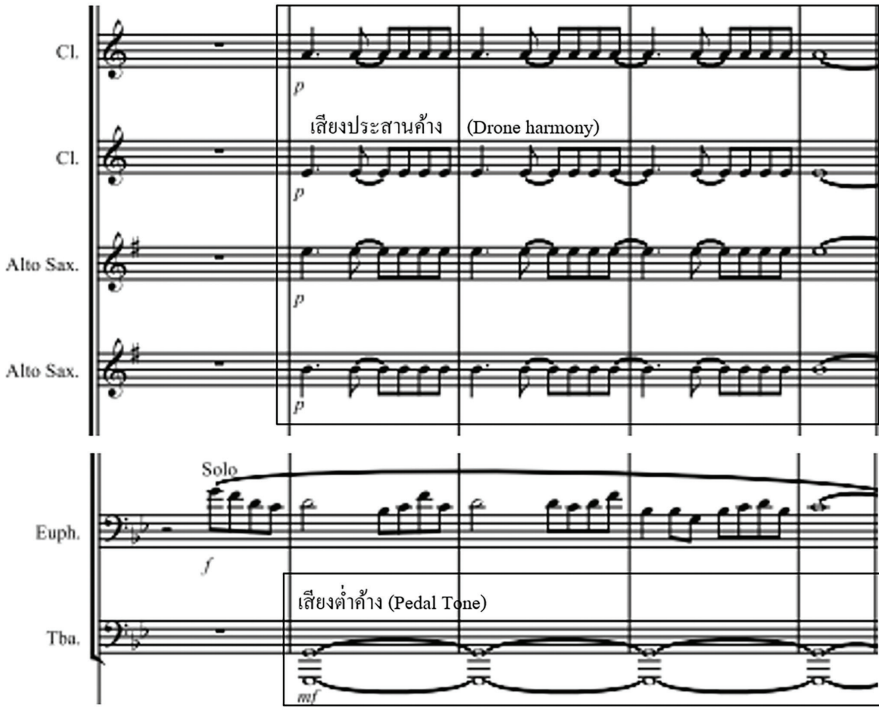
ภาพที่ 7 ภาพตัวอย่างการใช้เสียงประสานค้าง

การใช้เทคนิคอีก 1 อย่าง ที่เป็นเอกลักษณ์ของเพลงอีสาน คือ การหญ่าว เป็นการ “ไหลลายลำ” เปิดให้มีการแสดงความสามารถเดี่ยวร่วมสนุกในการแสดงดนตรี โดยใช้ลายลำเพลินหรือในยุคปัจจุบันมีการใช้ทำนองต่าง ๆ ที่หลากหลายเข้ามาร่วมบรรเลง เครื่องดนตรีที่นิยมหากเป็นเครื่องเป่าสากลแล้ว จะใช้แซกโซโฟนในการแสดง ส่วนใหญ่จะนิยมแสดงเมื่อใกล้จะจบบทเพลง ซึ่งในเพลงอีสานสวีท ใช้เทคนิคนี้ในการบรรเลงก่อนเข้าท่อนจบ คือท่อนโอ่ของเพลงอีสาน ในการเรียบเรียงท่อนจบจะใช้ทำนองที่เป็นที่นิยมที่ดัดแปลงมาจากทำนองที่ร้องว่า เด้อนางเด่อ เด้อนางเด่อ เด้อนางเด่อ เด้อเด้อนางเด่อ และเร่งจังหวะให้เร็วขึ้นเรื่อย ๆ ก่อนจบเพลงจึงยืดจังหวะลงและค้างเสียงไว้คล้าย “โอ่” ซึ่งเป็นคำสุดท้ายในการแสดงหมอลำ บทเพลงมีความยาวทั้งหมด 160 ห้องเพลง เวลาในการบรรเลงประมาณ 5.25 นาที

อภิปรายผล

การสร้างสรรค์บทเพลงจากทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานสำหรับวงซิมโฟนิก บทเพลงพื้นบ้านที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คัดเลือกบทเพลงเพื่อนำมาเรียบเรียงจากการศึกษาประวัติความเป็นมา ความน่าสนใจของบทเพลง ช่วงเสียงความไพเราะ ความยาก-ง่ายของบทเพลง เป็นบทเพลงที่นิยมใช้ในแสดง เป็นเพลงที่มีทำนองที่คุ้นหูของชาวอีสาน เป็นเพลงที่มีทำนองที่ไม่ยาวนัก เป็นเพลงที่มีทำนองเป็นที่จดจำได้ง่าย และเป็นเพลงที่นิยมใช้ในการประกอบการแสดงฟ้อนรำของชาวอีสาน รวมถึงใช้ลักษณะของเพลงพื้นบ้านอีสานเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการเรียบเรียงบทเพลงอันประกอบด้วย จังหวะ, ชีพจรจังหวะ, บันไดเสียง, ทำนอง, ทำนองช่วงเชื่อม, เสียงประสานค้าง,

FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

การออกสำเนียงและโครงสร้างของบทเพลง ได้แนวคิดมาจาก เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2536) ที่อธิบายถึงแนวคิดการศึกษาองค์ลักษณะและองค์ประกอบดนตรีพื้นบ้านควรพิจารณาจากลักษณะทั้ง 5 ประการ ได้แก่ จังหวะ ทำนอง การประสานเสียง สีสันเสียง และคีตลักษณ์ และสอดคล้องกับสุกิจ พลประถม (2538) ที่อธิบายลักษณะของเพลงพื้นบ้านอีสานโดยทั่วไปมีดังนี้ เพลงพื้นบ้านอีสานจะใช้บันไดเสียงแบบห้าเสียง ท่วงทำนองจะเป็นทางบันไดเสียงไมเนอร์ การประสานเสียงเพลงไม่มีระบบ แต่สามารถบอกถึงลักษณะบันไดเสียงเป็นแบบไมเนอร์ ทำนองเพลงเป็นประโยคสั้น ๆ สามารถบรรเลงซ้ำหลาย ๆ ครั้งตามความต้องการของผู้บรรเลงความช้า - เร็ว ของจังหวะอยู่ในระดับปานกลาง ไปจนถึงจังหวะค่อนข้างเร็ว โครงสร้างของทำนองประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ ทำนองเกริ่น ทำนองหลักและทำนองย่อยหรือทำนองแปร ทำนองเพลงพื้นบ้านชาวบ้านเรียกว่า “ลาย” สืบทอดโดยการจดจำ ไม่มีการบันทึกโน้ตเพลง

ในการเรียบเรียงบทเพลงอีสานสวีท ได้คำนึงถึงการคงทำนองหลักของเพลงพื้นบ้านไว้ให้มากที่สุด เพื่อเป็นการนำเสนอบทเพลงที่มีทำนองคุ้นหูที่บรรเลงโดยวงซิมโฟนิก ให้คนในพื้นถิ่นได้รับฟัง ถือเป็นการสร้างฐานผู้ฟังให้นิยมฟังเพลงที่บรรเลงโดยวงซิมโฟนิกมากขึ้น และใช้เทคนิควรวมถึงการเปรียบเทียบในการบรรเลงดนตรีของสองวัฒนธรรมในการเรียบเรียง เช่น สีสันเสียงของเครื่องดนตรีที่ใช้เสียงฟลุ้ทแทนเสียงของโหวต ใช้เสียงมาริมบาแทนเสียงโปงลาง หรือแม้กระทั่งใช้กลุ่มคลาริเนทแทนเสียงประสานค้างของแคน เป็นต้น รวมถึงการใช้สำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานในการบรรเลงเพื่อเพิ่มอรรถรสในการฟังเพลง สอดคล้องกับ ชนนาถ มีนะนันทน์ (2556) ที่ประพันธ์บทเพลงอีสานซิมโฟนีแวริเอชั่น สำหรับนักร้องวงประสานเสียงและ

วงดุริยางค์ เป็นบทประพันธ์ที่มีสำเนียงดนตรีพื้นบ้านอีสาน โดยผู้ประพันธ์สร้างทำนองหลักของเพลงขึ้นจากกลอนลำทางสั้นอีสานเขียว ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการร่วมมือร่วมใจของชาวอีสาน ในการสร้างพื้นที่อีสานให้มีความอุดมสมบูรณ์ และกำหนดให้ “ไซโลโฟน” แสดงสำเนียงอีสาน แทนเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ร่วมกับเครื่องดนตรีในวงดุริยางค์อื่น ๆ และคณะนักร้องประสานเสียง อีกทั้งยังมีความหลากหลายด้านเนื้อหาและอรรถรสทางดนตรี กล่าวคือ มีลักษณะของการผสมผสานระหว่างแนวคิดดนตรีคลาสสิกและดนตรีอีสาน

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาการแสดงและขนบธรรมเนียมของดนตรีพื้นบ้านของชาวอีสาน เสียงของเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน และลายเพลงพื้นบ้านอีสานก่อนนำบทเพลงนี้ไปใช้ทำการแสดง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเพลงพื้นบ้านอีสานและเรียบเรียงบทเพลงสำหรับวงดนตรีอื่น เช่น วงซิมโฟนีออร์เคสตรา วงแชมเบอร์ เป็นต้น

2. ศึกษาบทเพลงในท้องถิ่นภูมิภาคอื่นของประเทศไทย เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรี

FARAA
Journal of fine arts
research and applied arts

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และขอขอบพระคุณคณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2536). **วิธีการศึกษาดนตรีพื้นบ้านอีสาน.** ขอนแก่น : คณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชนนาถ มีนะนันท์ (2556). **อีสานซิมโฟนิกแวริเอชั่น สำหรับนักร้องประสานเสียงและวงดุริยางค์.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปะกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร (2552). **การประพันธ์เพลงร่วมสมัย.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนตรี ตราโมท (2540). **ดุริยางคศาสตร์ไทย ภาควิชาการ.** กรุงเทพฯ : พิฆเณศพริ้นท์ติ้งเซนเตอร์.

วิบูลย์ ตระกูลฮุ้น (2558). **ดนตรีศตวรรษที่ 20.** กรุงเทพฯ: สานักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีรชาติ เปรมานนท์ (2537). **ปรัชญาและเทคนิคการแต่งเพลงร่วมสมัยไทย.** กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

_____ (2561). **รายงานสรุปการสัมมนาเรื่องศัลยกรรมดนตรี.** คณะดุริยางคศาสตร์ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

สุกิจ พลประถม. (2538). **ดนตรีพื้นบ้านอีสาน.** อุดรธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

อเนก นาวิกมูล และณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์ (2550). **เพลงพื้นบ้าน.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี ในนามบริษัทวิริยะธุรกิจจำกัด.

Adler, Samuel. (2000). **The Study of Orchestration (Third Edition).** New York : W.W. Norton&Company, Ltd.

Black, Dave, and Gerou, Tom. (1998). **Essential Dictionary of Orchestration**. USA : Alfred Publishing Co., Inc.

Brinkman, David. (2009). **How to Orchestrate and Arrange Music.** [n.p., n.d.] Lithographic and Printing Corporation.

Lowell, Dick, and Pullig, Ken. (2003). **Arranging for Large Jazz Ensemble.** USA :Vicks Lithographic and Printing Corporation.